

Pleidooi voor erkenning, remediëring en preventie van seksueel misbruik

Joris Vandenberghe en Geert Dom

Interne ethische of deontologische codes en de persoonlijke ethiek van elke hulpverlener zijn essentieel maar volstaan niet

De Internationale Dag voor de Geestelijke Gezondheid op 10 oktober, wordt overschaduwed door de berichten over machtsmisbruik, seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag in de geestelijke gezondheidszorg. De uitzending van Terzake van 9 oktober zet deze problematiek terecht op de maatschappelijke agenda. Overal waar machtsverhoudingen en asymmetrische relaties zijn, bestaat het risico op misbruik van die macht, ook in de geestelijke gezondheidszorg waar mensen op een kwetsbaar moment in hun leven vertrouwen stellen in hulpverleners. De Vlaamse Vereniging voor Psychiatrie keurt uiteraard elk misbruik van dit vertrouwen stellig af, of het nu subtiel is of manifest. Maar een afkeuring en veroordeling van misbruik volstaat niet. Daarnaast is er nood aan voldoende aandacht, gehoor, erkenning en genoegdoening voor de slachtoffers, aan remediëring als zich feiten hebben voorgedaan, en aan actieve preventie. Voor slachtoffers is het bijzonder moeilijk om uit te spreken dat ze zich slachtoffer voelen en de hulpverlener die hen het gevoel gaf uitverkoren te zijn, als dader aan te wijzen. Vaak worstelen ze met gevoelens van schuld, schaamte en misplaatste loyaliteit die het moeilijk maken om het misbruik te benoemen en aan te klagen. Deze schuldgevoelens zijn begrijpelijk maar onterecht: de verantwoordelijkheid ligt bij de persoon die het overwicht en de macht heeft in de asymmetrische therapeutische relatie en die vaak ook geheimhouding oplegt of afdwingt.

Te grote stap

Als ze dan toch de stap zetten om te spreken, vinden ze te vaak te weinig gehoor. De procedure bij de Orde van Geneesheren is weinig transparant in de behandeling van klachten en geeft onvoldoende opvolging, betrokkenheid of erkenning aan het slachtoffer. De stap naar justitie is vaak een (te) moeilijke stap. Directies en hoofdgeneesheren van ziekenhuizen en centra moeten daarom elke klacht ernstig nemen en gevolg geven. Ombudspersonen of -diensten kunnen voor slachtoffers een eerste aanspreekpunt zijn, maar meer specifieke expertise en begeleiding is nodig. Het Meldpunt Misbruik, Geweld en Kindermishandeling (telefoonnummer 1712) is nog te weinig bekend maar is wel een beloftevol initiatief om slachtoffers laagdrempelig de hand te reiken, te informeren en begeleiden in verdere stappen: erkenning, hulp en ondersteuning, beëindiging van het misbruik, herstelbemiddeling, schadevergoeding en eventueel een burger- en/of strafrechtelijke procedure. Als beroepsgroep steunen we deze initiatieven en willen we bijdragen aan openheid en transparantie waarbij klachten en slachtoffers ernstig genomen worden. Wanneer misbruik aan het licht komt, is het de verantwoordelijkheid van het gerecht, de Orde van Geneesheren maar ook van de beroepsgroep om te remediëren en het gepaste gevolg hieraan te geven. Daarbij primeren de veiligheid en het vertrouwen van de patiënten op de collegialiteit. Wie als hulpverlener erkent dat hij een fout maakte kan een eerste stap zetten door zelf actief herstelbemiddeling te

zoeken. Wie aangeklaagd wordt mag niet in een heksenjacht terecht komen maar in een eerlijk proces of tuchtprocedure met recht op verdediging. Het is nu de opdracht voor alle hulpverleners en gezondheidszorgorganisaties om initiatieven uit te werken die grensoverschrijdend gedrag, machtsmisbruik en seksueel misbruik in de gezondheidszorg bespreekbaar maken, aanpakken en voorkomen. Alleen zo kan deze crisis een kans worden om het imago van de sector en het vertrouwen van patiënten te herstellen, en kunnen we vermijden dat dit extra drempels opwerpt om hulp te zoeken. De impact van de onthulde feiten op patiënten is enorm, zelfs als ze niet rechtstreeks betrokken zijn. Bovendien leidt een slecht imago er toe dat mensen onvoldoende vertrouwen stellen en dat dit hen tegenhoudt aan te kloppen bij de (geestelijke) gezondheidszorg.

Spijt uitdrukken

De deontologie zoals uitgewerkt door de Orde van Geneesheren, interne ethische of deontologische codes en de persoonlijke ethiek van elke hulpverlener zijn essentieel maar volstaan niet. Het geweten kan falen of tekort schieten, en regels en codes kunnen duidelijk maken wat niet kan, maar helpen onvoldoende om subtieler grensoverschrijdend gedrag in een vroeg stadium te voorkomen. Omgaan met grenzen in de vertrouwelijke context van een hulpverlener-patiënt- relatie is immers bijzonder moeilijk en zelden zwart-wit. Mag de patiënt de hulpverlener bij de voornaam aanspreken? Mag hij hem mailen of bellen? Hoe reageert hij als er buiten de therapie toevallige ontmoetingen zijn? Het vraagt zorgvuldige afweging en daarbij is de toetsing bij een breder team of bij collega's cruciaal. Teamwerking, systematische intervisie of supervisie zijn dan ook preventief, tenminste als ze gebeuren in een open klimaat waarbij moeilijkheden die zich voordoen binnen een vertrouwensrelatie besproken kunnen worden. Deskundigen een plaats geven in deze teams kan ook bijdragen aan de preventie van machtsmisbruik. Deze vorm van patiëntenparticipatie houdt in dat ervaringsdeskundigen, die dus zelf in de patiëntpositie gezeten hebben, als volwaardig lid van een team worden opgenomen. Dit maakt deel uit van de hervormingen van de geestelijke gezondheidszorg die aan de gang zijn. Wij buigen tot slot het hoofd voor de slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag, machtsmisbruik en seksueel misbruik door hulpverleners, in het bijzonder door psychiaters. We willen onze spijt en verontschuldigen uitdrukken voor wat hen is aangedaan en ons inspannen om dit te voorkomen zodat de geestelijke gezondheidszorg een plaats van zorgzaamheid, zorgvuldigheid, respect en vertrouwen kan zijn, zoals de overgrote meerderheid van de hulpverleners dit ook nu al dag na dag waarmaken. Joris Vandenberghe is professor aan de KU Leuven en werkt als psychiater in UPC KU Leuven en in het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg Vlaams-Brabant Oost. Geert Dom is professor aan de UA en is hoofdgeneesheer en psychiater in Psychiatrisch Centrum Broeders Alexianen Boechout.